

Ägande- och förmögenhets- strukturen och dess förändring sedan 1980

Majsa Allelin, Markus Kallifatides, Stefan Sjöberg & Viktor Skyрман

Katalys publikationer

- No1: Välfärden är vinsten
No2: Svar på tal om vinster i välfärden
No3: Vilken arbetsmarknad ska vi ha?
No4: Slaget om den likvärdiga skolan
No5: Hälften kvar och hela framtiden
No6: "Jag tar värktabletter men det hjälper inte"
No7: Vägen till en likvärdig skola
No8: Fallet järnvägen
No9: Björklundeffekten
No10: Åtstrammingsdoktrinen
No11: En röst på SD är en röst på högern
No12: Mest åt de rika
No13: Färre lärare ger vinsten!
No14: Ordens makt i politiken
No15: Handbok för en ny kulturminister
No16: Städhjälp och bartender för alla?
No17: Förklaringar till SD:s framgång
No18: Utan segel i vänstervinden – eftervalsanalys
No19: I frihandelns goda namn
No20: Från massarbetslöshet till full sysselsättning
No21: Vägen till en likvärdig skola – skolpolitisk årsbok 2015
No22: Jämlikhet är lösningen!
No23: En för alla, alla för vem?
No24: Måste vi jobba 8 timmar per dag?
No25: Kapitalet i tjugoförsta århundradet
No26: Piketty på tre röda
No27: Porten kallas trång
No28: Partierna och jämlikheten
No29: Anställningsformer i Sverige
No30: Med låg kvalitet som affärsidé
No31: Den blåbruna röran
No32: Spagat över väljarkåren
No33: I skuggan av TTIP: Ceta
No34: Postkapitalism: Vår gemensamma framtid
No35: Massivt stöd för jämlikhetspolitik
No36: Pensionssveket
No37: Med integrationen som murbräcka
No38: Finansialiseringen av Sverige: på väg mot nästa kris?
No39: Sänkta löner funkar inte
No40: Klass, identitet och politisk mobilisering
No41: Arbetarlitteraturen och klassamhället
No42: Arbetarklassens symboliska utplåning i medelklassens medier
No43: Mediekapitalet
No44: Nomaderna på den svenska arbetsmarknaden
No45: Det nya arbetslivet: management-by-stress
No46: Svängdörrarnas förlovade land
No47: Vilka är "vi" i jämställdhetspolitiken?
No48: Klassamhällets tystade röster och perifera platser
No49: En fråga om klass i framtidsstaden Malmö
No50: I väntan på klasspolitik
No51: Medelklassens förändrade maktposition
No52: Professionerna, mellanskikten och klassanalysen
No53: Klassamhällets rasifiering i arbetslivet
No54: Arbetarrörelsens blinda fläck
No55: Ägande- och förmögenhetsstrukturen och dess förändring sedan 1980

Katalys – Institut för facklig idéutveckling

Katalys är ett oberoende fackligt idéinstitut som bedriver utredningsverksamhet och opinionsbildning. Våra verksamhetsområden är välfärd, samhällsekonomi, arbetsmarknad och fördelningsfrågor. Vår uppgift är att generera kunskap och perspektiv som kommer såväl den politiska debatten som fackföreningsrörelsen och dess företrädare på lokal, regional och central nivå till gagn. Men vår uppgift är även att driva den politiska debatten framåt i dessa frågor, med egna analyser och förslag grundade i fackliga perspektiv. Vi står på två ben – idéutveckling och politisk påverkan. Värderingsmässigt står vi på LO-medlemmarnas sida.

Katalys tror inte att ökade samhällsklyftor är en naturlig eller opåverkbar följd av en globaliserad värld. Vi ställer inte upp på resonemang om att bara för att det går att skapa en marknad av något som vi äger gemensamt, så ska den marknaden skapas. Vi ser att det finns konstruktiva vägar framåt för den svenska arbetsmarknaden och att de principer som en gång formade arbetsmarknaden är relevanta även i framtiden. Vi vill bidra till att den generella välfärden och trygghetssystem säkras och utvecklas. Katalys – Institut för facklig idéutveckling startades på initiativ av 6F – fackförbund i samverkan. 6F utgörs av LO-förbunden Byggnads, Elektrikerna, Fastighets, Målarna och Seko.

Majsa Allelin är doktorand vid Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Markus Kallifatides är Matts Carlgren Associate Professor vid Handelshögskolan i Stockholm.

Stefan Sjöberg är universitetslektor i sociologi vid Högskolan i Gävle.

Viktor Skyrman är forskarassistent vid Handelshögskolan i Stockholm.

Grafisk form och sättning: Petter Evertsén & Jesper Weithz/Revoluform

Besök vår hemsida: www.katalys.org

Sammanfattning

Den här rapporten visar, genom omfattande studier av en mängd tidigare genomförda undersökningar om ägande och förmögenhetsförhållanden i Sverige, att koncentrationen av makt och ägande har blivit allt mer ojämlik. Resultaten är bland annat att:

- Ungefär hälften av den samlade svenska ekonomin ägs numera från utlandet.
- Det utländska ägandet på Stockholmsbörsen har ökat från 4 procent år 1979 till 39,4 procent 2016.
- Det offentliga bolagsägandet har minskat och antalet anställda i statliga företag har halverats från 310 000 år 1980 till 158 000 år 2015.
- Det institutionella ägandet har ökat och utgör cirka 20 procent av ägandet i de börsnoterade bolagen.
- Det så kallade riskkapitalet har vuxit kraftfullt i omfattning och störst i sektorn är Wallenbergkontrollerade EQT.
- I de stora börsnoterade bolagen på Stockholmsbörsen har den största ägarens andel av röstetalet ökat från i genomsnitt 26,8 procent till 31,2 procent av bolagsstämmans röster.
- De 15 största finansfamiljerna styrde år 2017 bolag värda 4 935 miljarder kronor. Som jämförelse var Sveriges totala BNP samma år 4 604 miljarder kronor.
- Familjen Wallenberg kontrollerade företag värderade till närmare 2 000 miljarder kronor.
- Vad gäller de samlade förmögenheterna så har den allra rikaste procentens andel av de samlade förmögenheterna fördubblats från 20,5 procent 1978 till 39,6 procent 2006 och har fortsatt öka sedan dess.
- Antalet svenska miljardärer har ökat från 83 personer 2001 till 178 år 2016.

För att samhällsutvecklingen ska kunna vändas i riktning mot ökad jämlikhet krävs det att den breda vänstern tar kampen för att återskapa former för reglering och begränsningar av kapitalets makt både i Sverige men också internationellt i en allt mer globaliserad värld. Utvecklandet av ett nytt gemensamt projekt, som utgör ett verkligt alternativ till den ojämlikhetskapande marknadsliberalismen, är av avgörande betydelse för socialdemokratins framtid.

Innehåll

Sammanfattning	3
Förord	6
1. Kapitalet och dess omfördelning	8
Regleringsteorin som teoretisk förståelseram	8
2. En översikt av dagens ägandestruktur	12
3. Statligt ägande	15
4. Det institutionella ägandet	17
5. Utländskt ägande i Sverige och svenskt ägande utomlands	19
6. Ägandeförhållanden och aktieinnehav av börsnoterade företag	22
7. Finansfamiljernas ägande och förmögenheter	23
8. Förmögenhetsfördelningens förändring	26
9. Den ojämlika ägande- och förmögenhetsfördelningen och arbetarrörelsens uppgift att förändra	28
Referenser	31
Noter	35

Klassamhällets återkomst och behovet av en ny analys

Sedan 1980-talets mitt har de varit försvunna. Men det 21:a århundradet har inletts med klassernas och klassamhällets återkomst i den politiska diskussionen.

Den vilda, nyliberala kapitalism som kraschade 2008 visade på kapitalets hänsynslösa makt och en skriande ojämlikhet. De oinbudnas och utslutnas politiska protester återinförde ordet "arbetarklass" i ett bekymrat borgerligt språkbruk. I de senaste politiska valen i Storbritannien, Frankrike och USA har arbetarklassen och dess röster plötsligt kommit att ställa sig i centrum för den politiska debatten. "Populism" blev plötsligt det fulaste ord liberala förståsigpåare kunde tänka sig.

Det är just här, i skarven mellan kapitalets revansch – för 1900-talets demokratisering, sociala rättigheter och ekonomiska utjämning – och olika former av ett begynnande folkligt uppror, som Katalys publicerar den här serien kritiska analyser av dagens svenska klassamhälle.

Under lång tid har det saknats en uppdaterad klassanalys av Sverige. År 1972 gjorde Göran Therborn den första moderna klassanalysen av Sverige, publicerad i tidskriften Zenit. Den följdes upp av en omarbetad och kraftigt utvecklad upplaga 1982, *Klasstrukturen i Sverige 1930-80* (1981). På uppmaning av sociologen Erik Olin Wright gjorde Göran Ahrne tillsammans med Hedvig Ekerwald och Håkon Leiulfstrud en ny klasstudie i mitten av 1980-talet: *Klassamhällets förändring* (Arkiv förlag, 1985). Dessa tre skrifter var i första hand kartor över rådande och potentiella samhällskrafter. Klassamhällets ojämlikhet togs på den tiden som självklar. Göran Therborn publicerade sedan 1989 ett arbete om borgarklassens uppkomst i Sverige, tillsammans med en analys av den moderna svenska statens framväxt, *Borgarklass och byråkrati i Sverige*. På senare tid har han ägnat en hel bok åt ojämlikheten i *Ojämlikhet dödar* (2015).

Det var i samband med ett seminarium om den sistnämnda boken på bokmässan i Göteborg 2016 som frågan restes om en ny klassanalys. På det fackliga idéinstitutet Katalys hade tankarna kring hur detta skulle åstadkommas funnits sedan starten 2012. På Marx-dagarna i Stockholm i november 2016 talade Göran Therborn om klassanalys och intresset visade sig närmast överväldigande. En lista skickades runt för intresserade att bidra och följa arbetet med en ny klassanalys av Sverige. I anslutning till Socialistiskt Forum i Stockholm hade vi ett första gemensamt sammanträde och Katalys gav Göran Therborn uppdraget att tillsammans med Katalys kansli leda det arbete som nu resulterat i en rapportserie vari den rapport du nu håller i din hand, ingår.

Resultatet blev början på en rörelse bland klassintresserade forskare och intellektuella. Ett trettiotal skribenter har medverkat. Tre större seminarier har genomförts, det första i Stockholm och de två följande på LO:s folkhögskola Runö i Åkersberga. De enskilda rapporterna har utvärderats och kommenterats av en redaktionskommitté bestående

» **UNDER LÅNG TID
HAR DET SAKNATS EN
UPPDATERAD KLASS-
ANALYS AV SVERIGE**

av Göran Therborn, Daniel Suhonen, Åsa Odin Ekman, Sven Hort, Niels Stöber och Enna Gerin. I huvudsak har respektive rapportförfattare ägnat sig åt sina special- och intresseområden. För några teman har vi sökt upp författare. Resultatet är en unik rapportserie om det svenska klassamhället i det 21:a århundradet.

» **RESULTATET ÄR EN
UNIK RAPPORTSERIE
OM DET SVENSKA
KLASSAMHÄLLET**

När de senaste klassanalyserna gjordes i början på 1980-talet var Sverige som minst ojämnt och löntagarnas ställning på arbetsplatserna och arbetsmarknaden som starkast. Full sysselsättning rådde. Välfärdsstaten var för alla och ägdes av medborgarna. Könshållandena höll på att förändras i mer jämställd riktning, i sex- och familjeliv liksom i arbetslivet. Arbetarrörelsens partier samlade den stora majoriteten av lönearbetarnas röster och den främlingsfientliga extremhögern fanns ännu inte på kartan.

Allt detta och mer till har förändrats sedan dess. *Finansifieringen* av ekonomin har skärpt kapitalets makt över företag och arbete, samt ökat inkomstklyftorna. Den hemmagjorda kraschen på 1990-talet gjorde slut på den fulla sysselsättningen. Den offentliga sektorn har gjorts om till en skattebetald vinstmarknad, och landet till ett skatteparadis för miljardärer.

Arbetarrörelsens krav på trygghet och jämlikhet har vänts till en verklighet av växande otrygghet och ojämlikhet. Det gamla landet med stor utvandring har blivit ett med stor invandring, och med det har politiken fått en ny dimension. Dessa och andra förändringar, deras orsaker, innebörd och konsekvenser, är kärnan i de rapporter som utgör denna klassanalys.

Vår förhoppning är att dessa rapporter och projektets sammanfattande analys ska stimulera en vitaliserad samhällsdebatt som inte stannar vid att beskriva dagens klyftor och existerande ojämlikheter, utan också kan inspirera till handling att i grunden förändra dem.

Göran Therborn & Daniel Suhonen

KAPITEL 1.

Kapitalet och dess omfördelning

Det var länge sedan frågan om ägandeförhållandena inom samhällsekonomin stod i fokus för samhällsvetenskaplig forskning och debatt i Sverige. Framförallt var det under 1970-talet som ämnet var i fokus. En banbrytande insats som gjordes på området var CH Hermanssons (1965) analyser av finansfamiljer och monopolkapital i Sverige. Senare genomförda studier av ägande- och förmögenhetsstrukturen utgjorde underlag för fackföreningsrörelsens förslag till löntagarfonder för ekonomisk demokrati under 1970- och början av 1980-talet (se LO, 1976; Meidner, Hedborg & Fond, 1975).

När frågan om ekonomisk demokrati under 1980-talet avfördes från samhällsagendan avstannade även den samhällsvetenskapliga forskningen på området. Under den tid som gått från 1980-talet fram till i dag har en omfattande omfördelning av makt och resurser från offentlig till privat sektor genomförts, och ägande-, förmögenhets- och maktkoncentrationen har både förstärkts och ändrat karaktär. De svenska finansfamiljerna lever vidare samtidigt som det institutionella och det utländska ägandet har ökat kraftigt. Syftet med denna rapport är således att redogöra för hur ägande- och förmögenhetsförhållandena i samhällsekonomin har förändrats i Sverige under perioden 1980–2015, vilket i sig både är en vetenskaplig och politisk handling.

För att kunna placera dessa samhällsförhållanden i ett vidare sammanhang, samt om verkligt fruktbara politiska initiativ ska kunna tas, måste beskrivningen av förmögenhets- och ägandeförhållanden förstås utifrån en teoretisk grund. Vi kommer därför börja med en teoretisk genomgång, närmare bestämt den så kallade regleringsteorin, för att sedan redovisa dagens äganstruktur, vilket omfattar det statliga ägandets omfattning, det utländska ägandet, ägandet på börsen, samt vilka familjer som kontrollerar det finansiella kapitalet.

Regleringsteorin som teoretisk förståelseram

På en abstrakt och grundläggande nivå konstitueras den kapitalistiska marknadsekonomin ytterst av två "lagbundenheter": *klasskamp* mellan arbetstagare och kapitalister och *konkurrens* kapitalister emellan. Den så kallade regleringsskolan (se till exempel Aglietta, 1979; Boyer, 1990; Lipietz, 1988; Jessop & Sum, 2006; Jessop, 2013) förstår att dessa lagbundenheter alltid är kopplade till historiskt specifika omständigheter vad gäller hur de ekonomiska relationerna mellan människor formas; hur samhällsformer och dess gemenskaper och bryts ner och nya former byggs upp, hur former av lönearbete skapas och blir tvingande för enskilda individer och grupper som saknar, eller fräntas möjligheten till, förutsättningar för att vara självförsörjande. I varje form av kapitalistiskt samhälle medför därför klasskampen och konkurrensen mellan kapitalister att icke-ekonomiska former av mänsklig samexistens inlemmas på konkreta sätt i

» **DE SVENSKA
FINANSFAMILJERNA
LEVER VIDARE
SAMTIDIGT SOM DET
INSTITUTIONELLA
OCH DET UTLÄNDSKA
ÄGANDET HAR ÖKAT
KRAFTIGT**

» **KAPITALET
LOGIK KOMMER
MED ANDRA
ORD ALLTID
ATT SAMSPELA
MED SOCIALA
STRUKTURER**

marknadsekonomin. Kapitalets logik kommer med andra ord alltid att samspela med sociala strukturer.

Regleringsskolan använder begreppen *ackumulationsregimer*, *regleringssätt* och *tillväxtmodeller* för att analysera mönster i hur olika kapitalistiska samhällens politiska ekonomi utvecklades. Begreppet "ackumulationsregimer" syftar först och främst på den "ekonomiska" dimensionen av kapitalets omvandlingar: hur mervärde (inkomst utan arbete) uppstår och fördelas i en viss form av kapitalism. Regleringsteorin analyserar sådana ackumulationsregimer studera hur tre "strukturella former" samverkar: lönearbetets organisering (olika aspekter av förhållandet mellan arbetet och kapital), konkurrensen (marknadens organisering) och penningväsendet (den institutionaliserade ordningen för skapandet av ett universellt mått på ekonomiskt värde, pengar) (Becker et al., 2010).

Genom att studera hur dessa tre former samverkar undersöks hur pass stor tonvikt i ekonomin som ligger på antingen den "produktiva" eller "finansialiserade" ackumulationen, det vill säga i vilken grad investeringar kanaliseras till den producerande eller finansiella sektorn. Finansialiserad ackumulation tänks växa fram ur antingen kreditillväxt och inflation eller betydande skillnader mellan aktiva och passiva räntenivåer. Ett ytterligare sätt att analysera ackumulationsregimer är att studera intensiteten i mervärdesskapandet. I en "intensiv" ackumuleringsregim används varje resurs, inklusive arbete, på ett planerat och aktivt sätt, något som medför produktivitetökningar. I en "extensiv" regim fokuserar den vinsteftersträvande kapitalisten på att öka den tillgängliga mängden insatsresurser, så som naturmaterial och tillgänglig arbetskraft. I tredje hand kan ackumuleringsregimer klassificeras som antingen "introverta", det vill säga begränsade till ett visst geografiskt territorium såsom en enskild stat, eller "extroverta", det vill säga orienterade mot ett expanderande territorium (jämför gärna med begreppet "imperialism" och världssystemteori, till exempel Arrighi & Silver, 2001).

Efterkrigstidens samhällsekonomiska utveckling i Sverige karakteriserades av vad regleringsskolan kallar en fordistisk tillväxtmodell, det vill säga en specifik kombination av ackumulationsregimer och regleringssätt. Den fordistiska tillväxtmodellen präglades av industrikapitalets dominans med massproduktion, nästan full sysselsättning, innovationer inom teknik och arbetsprocess, ökad produktivitet, ekonomisk tillväxt och stigande vinstnivåer som ledde till stigande löner och levnadsstandard, men också koncentration av kapital. Den industrifokuserade ekonomin understödde och understöddes av en byråkratisk välfärdsstat på nationell nivå, social lagstiftning, reformistiska masspartier och den korporatistiska "fordistiska kompromissen" mellan arbete och kapital, med staten som medlare av institutionaliserade konflikter och som tämjare av det finansiella systemet. I andra länder utformades den fordistiska kompromissen på andra specifika vis, givet sin kontext, något som gav upphov till en variation i nationella tillväxtmodeller.

Gemensamt för alla dessa nationella tillväxtmodeller var dock att keynesianismen fungerade som ekonomisk teori, det vill säga både för att förstå och för att styra ekonomin, mildra kriser och konflikter och därmed stabilisera klasskompromissen. Eller som regleringsskolan uttrycker det: reglera samhällsekonomin. Samtidigt innebar tillväxtmodellen och hela samhällsorganisationen att villkoren för privat

ägan- och kapitalkoncentration i huvudsak bestod (Aglietta, 1979; Häusler & Hirsch, 1987; Lipietz 1988; Boyer, 1990; Boyer & Saillard 2005; Jessop & Sum 2006; Jessop, 2013; och Sum & Jessop, 2013).

Under 1970-talet föranledde oljekrisen och de internationella ekonomiska kriserna, i kombination med en framväxande nyliberal ideologi och marknadsliberal politik, till kris för det fordistiska produktions sättet och nedbrytning av det keynesianska sättet att förstå och styra nationella ekonomier. Steg för steg avvecklades den offentliga makten över kapitalet. Regleringar av kapitalrörelser och det finansiella systemet, som genom skatteregler som såg till att privata ägare inte kunde ta ut kapital ur bolag på ett billigt sätt och därmed kvarhöll kapital inom landets gränser med, avvecklades. Den svenska avregleringsprocessen åskådliggörs i Figur 1 nedan. I Sverige var denna våg av avregleringar fullt ut genomförd först under mitten av 1990-talet.

Figur 1. Avregleringar av de svenska kapitalmarknaderna.

År	Avregleringsåtgärd
1974	Tillåtelse för företag och kommuner att låna utomlands
1978	Avreglering av bankernas inlåningsränta
1980	Avreglering av ränteregleringen för företagsobligationer
1980	Avreglering av utlåningsräntan i försäkringsbolag
1980	Banker får tillåtelse att emittera bankcertifikat
1983	Likviditetskvoter för banker avskaffas
1985	Avreglering av bankernas utlåningsräntor
1985	Lånetaket för bankernas utlåning avskaffas
1986	Marginella placeringskvoter för banker och försäkringsbolag avskaffas
1986–1988	Lättnader av valutakontrollen på aktiehandel
1989	Återstående valutareglering avskaffas
1990	Avreglering av utländska bankers möjlighet att öppna filialer
1990	Avreglering av utländska förvärv av aktier i svenska affärsbanker, mäklarfirmor och finansbolag
1991	Avreglering av inrättandet av finansinstitut som inte är banker
1992	Avreglering av utländska förvärv av svenska företag
1992	Borttagande av krav på handelstillstånd för utlänningar
1993	Förbud mot begränsningar i bolagsordningar beträffande utlänningars rätt att förvärva aktier i svenska bolag
1993	Lagen om betaltjänster avskaffas

Källa: Henrekson och Jakobsson (2008).

Den offentliga maktens möjligheter att styra ekonomin har därmed succesivt minskat över hela världen. Sverige har alltmer kommit att inlemmas i ett globaliserat produktionssätt inom en "transnationell högteknologisk kapitalism" (Haug, 2001). Fordismens strukturella kris, med sociala och politiska konflikter och samhällsförändringar, innebar en process för att finna en ny tillväxtmodell, resultatet blev en "post-fordistisk" tillväxtmodell som kännetecknas av ny datorbaserad teknik inom produktion, distribution och administration, och av fallande

sysselsättning i tillverkningsindustri till följd av automatisering och outsourcing till låglöneländer (vilka också ställts inför ett beroendeförhållande gentemot länder i väst). Denna modell präglas av en arbetsprocess med flexibel specialisering, fragmentering och individualisering. Dessa nya former för organisering av industri- och finanskapital på internationell nivå, internationalisering av finansiella koncentrationsprocesser, globalisering av arbete–kapital–relationerna, liberalisering och avreglering av kapitalflöden har lett till upplösning av nationellt baserad fordristisk korporatism även i Sverige (Häusler och Hirsch, 1987).

Sammantaget har dessa processer av grundläggande förändring i produktions sättet, inneburit grundläggande förändringar i välfärdsstaten, inklusive minskning och fragmentering av socialförsäkringar, avreglering och privatisering och minskande nivåer av offentliga tjänster (Haug, 2001).¹

Under en lång tid lyckades den fordristiska tillväxtmodellen pådriva ekonomin samtidigt som den reglerande kompromissen om att beskatta arbete och småkapital ledde till en snabbt ökande koncentration av kapital och förmögenheter. I den postfordristiska verkligheten där många av kompromissens bärande element nedmonterats, har kapitalet blivit allt mer *socialt* till sin karaktär – till exempel i form av utbrett institutionellt aktieäggande genom pensions- och försäkringsfonder – medan villkoren för kontrollen av kapitalets användning förblivit av privat karaktär (Harmes, 1998; Högfeldt, 2005; McCarthy, 2014).

Den akademiska litteraturen har beskrivit två huvudalternativ till den fordristiska tillväxtmodellen, *den kunskapsbaserade ekonomin* respektive *den finansledda tillväxtmodellen*. Den senare har kommit att dominera globalt. Enligt Stigendal (2016) verkar en slags hybrid existera i Sverige, där den finansdrivna tillväxten dominerar men rester från den tidigare tillväxtmodellen finns kvar, bland annat ett förhållandevis starkt industrikapital. Belfrage & Kallifatides (2018) argumenterar utifrån regleringsteoretiskt perspektiv för att Sverige på intet sätt står utanför dessa globala historiska skeenden, utan är ett samhälle som präglas av en finansledd tillväxtmodell och nu rör sig i rask takt mot ännu en finansiell kris (jämför Jonung, 2017).

Vi befinner oss i en tid av ökande sociala och politiska spänningar och polarisering, något vi menar ytterst kan förstås mot bakgrund av de iögonfallande förändringarna av ökad förmögenhetskoncentration och socioekonomisk ojämlikhet som präglar inte bara Sverige, utan hela Europa (Hay, 2011; Hein, 2012; Durand & Keutcheyan, 2015; Bengtsson & Ryner, 2015; Bieling et al., 2016). Även om kapitalackumuleringen är i högsta grad transnationell eller till och med "global", förblir nationalstaten en viktig arena där kapitalackumuleringen legitimeras. Att utforma institutionella lösningar som underbygger ekonomisk, politisk och social stabilitet blir den enskilda statens huvudsakliga uppgift i en transnationell kapitalism, inklusive den nuvarande finansdominerade ekonomin (Bieling et al., 2016). Att utmana de strukturella förutsättningarna förblir uppgiften för en arbetarrörelse värd namnet.

» VI BEFINNER OSS I EN TID AV ÖKANDE SOCIALA OCH POLITISKA SPÄNNINGAR OCH POLARISERING

KAPITEL 2.

En översikt av dagens ägandestruktur

Innan vi går in på hur ägandestrukturen har förändrats i modern tid ska vi här först ge en kortfattad översiktsbild av dagens förhållanden. En rapport beställd av föreningen för riskkapitalbolag verksamma i Sverige (SVCA, 2015) uppskattar att 16 procent av svensk ekonomi ägs av "svenska privatpersoner och hushåll", vilket rapporten definierar som större svenska ägarfamiljer, hushåll och småföretagare. "Svenska institutioner" äger i sin tur 22 procent medan stat och kommuner äger 12 procent av Sveriges ekonomi. Det utländska ägandet av Sveriges ekonomi uppskattades i rapporten till hela 50 procent. En mer detaljerad beskrivning av ägandet visas i Figur 2.

Figur 2. Ägandet av Sveriges ekonomi, 2014.

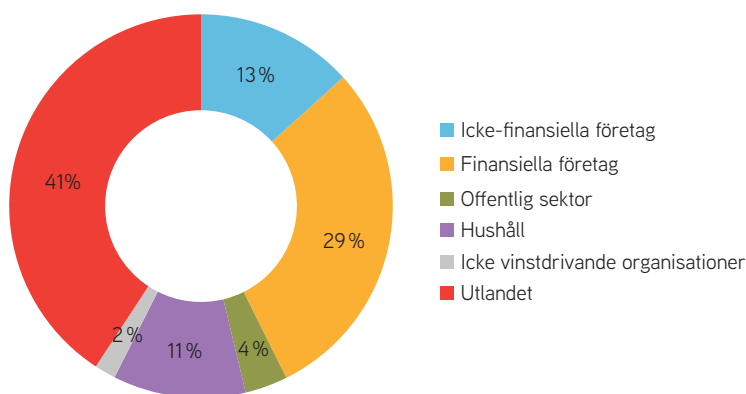
Kapitalägare	Investerare	Mdr kr	Exempel
 Svenska privatpersoner och hushåll	Direktinvesteringar i hushåll i börshandlade likvida företag, små andelar	358	–
	Affärsänglar	12	Jane Walerud/Stoaf
	Ägarfamiljer	362	Bonnier
	Entreprenörer och ägare	943	Småföretag
 Svenska institutioner Pensionsfonder, försäkringsbolag, stiftelser (t.ex. universitet)	Direktinvesteringar i institutioner som tar minoritetsandel, både ägarandelar och obligationer	1188	Robur, AP-1
	Investmentbolag	450	Investor
	Banker och finansiella företag	–	Nordea, SEB
	Privat utvecklingskapital (tidigt)	30	Creandum, Northzone, Sequoia
	Privat utvecklingskapital (sent)	197	EQT, Segulah, CVC, Permira
	Utländska ägare	9	Cevian
 Utländska ägare Företag, statliga ägare, institutioner, privatpersoner och ägarfamiljer	Aktivistfonder	–	–
	Övrigt	–	–
	Utländska institutioner	1909	NBIM, Fidelity
	Utländska företag	1785	Pernod Ricard, GE
 Svensk offentlig förvaltning Stat, kommuner	Hel- och delägda företag (t.ex. Vattenfall, Apoteket etc.)	839	Näringsdepartementet
	Statligt utvecklingskapital	4	Fouriertransform, m.fl.
	Statliga bidrag och lån	–	Almi, Norrlandsfonden

Källa: SVCA (2015).

Som Figur 2 visar fanns en stor del av kapitalet utanför börsen. Inte heller är de största bolagen nödvändigtvis publika bolag. Bland de 100 största bolagen i Sverige efter omsättning fanns utöver 52 publika (det vill säga börsnoterade) bolag även 18 privata (onoterade) bolag, 6 ekonomiska föreningar, 4 ömsesidiga bolag, 6 statliga bolag, 1 kommunalt bolag, 13 utländska dotterbolag och filialer (Veckans Affärer, 2016a; egna beräkningar).

Mer än 90 procent av Sveriges börsnoterade aktier finns på Nordic OMX Stockholm enligt SCB:s statistikdatabas (mindre börser är exempelvis Aktietorget och NGM Equity). Stora bolag ("large cap" vars marknadsvärden överstiger en miljard euro), utgör 85 procent av OMX Stockholm vilket värderades till 5 530 miljarder i december 2016. Figur 3 visar det publika aktieinnehavet fördelat på sektorer (SCB, 2017a).

Figur 3. Aktieinnehavet fördelat på sektorer, procent, december 2017

Källa: SCB (2017a).

Ägande genom Private Equity (PE) har ökat betydligt de senaste årtiondena. Vidare fanns mer PE-kapital i förhållande till BNP i Sverige än i de flesta andra europeiska länder 2006 och kapitalet var dessutom mer lönsamt än i de flesta andra länder (Henrekson & Jakobsson, 2008, s. 76 och 82). Enligt Dagen Nyheter (2007) anställde svenska PE-bolags portföljinnehav drygt 600 000 individer världen över. Enligt SVCA (2017), den svenska PE-sektorns intresseorganisation, anställde sektorn cirka 190 000 individer i Sverige i 800 bolag över hela landet i diverse olika branscher. Vidare hade de "en sammanlagd omsättning över 318 miljarder kronor 2013 vilket motsvarade 8 procent av Sveriges BNP."

Figur 4. EQT:s svenska portföljinnehav i juli 2017.

EQT-ägt bolag	Antal anställda	Omsättning (miljarder SEK)
Academedia	9 696	9
Anticimex	4 500	4,5
Coromatic Group	588	1,7
Eton	180	0,765
Hector Rail	218	2,3
IFS	2 900	3,7
IP-Only	453	1,5
Piab	302	0,777
Täby Terrass	n/a	n/a
Totalt	18 837	25,7

Källa: EQT (2017) (Täby Terrass = 148 lägenheter på sammanlagt 7 000 kvadratmeter).

Det största svenska PE-bolaget har sedan grundandet på 90-talet varit Wallenbergkontrollerade EQT. Enligt EQT:s hemsida 21 juli 2017 hade bolaget 65 utländska och 9 svenska innehav. De svenska innehavaren syns i Figur 4. Totalt anställde EQT:s svenska portfölj 18 837 individer och omsatte 25,7 miljarder kronor.

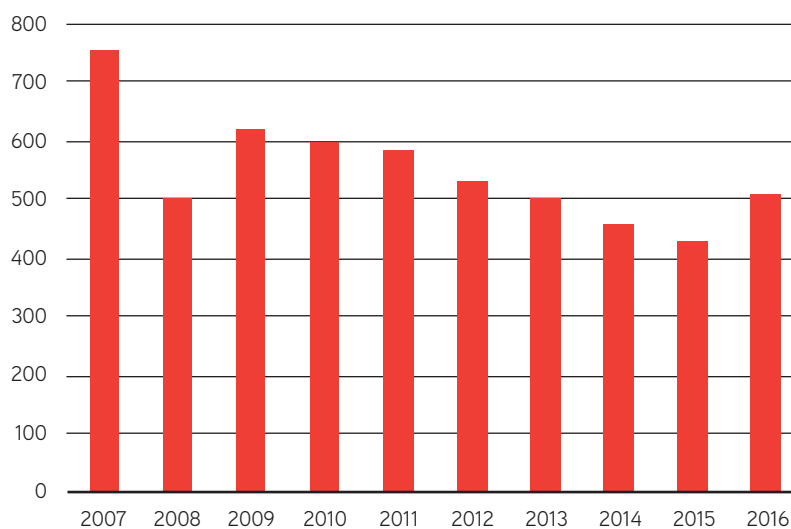
Det så kallade riskkapitalets utveckling kan kontrasteras mot hur den svenska statens ägande av företag utvecklats under samma tidsperiod.

KAPITEL 3.

Statligt ägande

Historiskt sett har offentligt ägande varit lågt i Sverige jämfört med exempelvis Frankrike, Tyskland, Italien och Österrike (Holmgren, 2009). Staten är likväl en av Sveriges största bolagsägare och det samlade innehavet motsvarar betydande värden. År 2015 värderades det statliga ägandet i aktiebolag som förvaltas av Regeringskansliet till 326 miljarder kronor i årsredovisningen för staten (Riksrevisionen, 2017). Enligt regeringen (2017) uppskattades det samlade värdet på statens bolagsportfölj till 510 miljarder kronor år 2016 (hit räknas de statliga pensionsfondernas tillgångar inte med). Värdet har dock krympt successivt mellan åren 2007–2016. År 2007 värderades den statliga bolagsportföljen till 770 miljarder kronor (Regeringen, 2007).

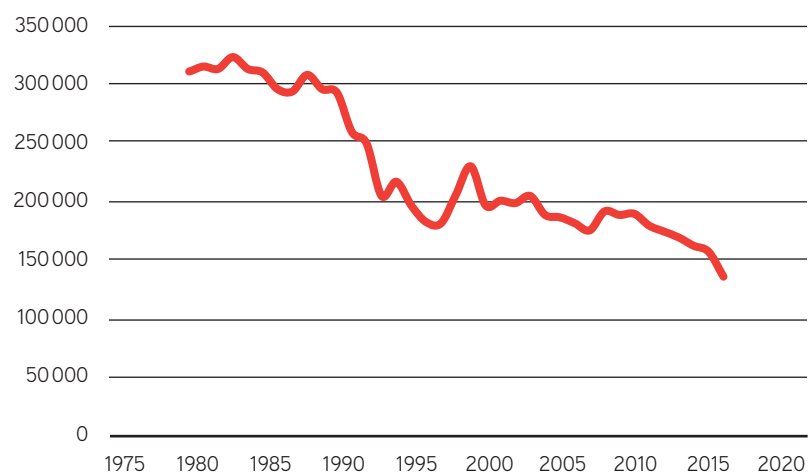
Figur 5. Uppskattat värde på statens bolagsportfölj ("justerat för transaktioner") (miljarder kronor).

Källa: Regeringen (2017).

Av de 48 statliga företag som fanns 2016, var det onoterade Vattenfall och börsnoterade Telia överlägset störst. Efter omsättning var Vattenfall det fjärde största företaget i Sverige, med en omsättning på 164,5 miljarder kronor, medan Telia var det fjortonde största företaget med en omsättning på 91,1 miljarder kronor (Veckans Affärer, 2016a).

Antalet anställda i statliga bolag har dock minskat kraftigt under perioden 1980–2015. De statligt ägda bolagen sysselsatte 137 000 anställda 2016, respektive 158 000 anställda 2015. (Riksrevisionen, 2017, bilaga 1, s. 10) Detta kan jämföras med 192 000 sysselsatta år 2008, 230 000 år 1999 och som mest 322 000 år 1983 (Holmgren, 2009).

Figur 6. Antal anställda i statliga företag.

Källa för 1980–2006: Gunnar Holmgren, *Från problemföretag till kapitalförvaltning*, Åbo (2009).

Källa för 2007 och framåt: Regeringen (2017), Riksrevisionen (2017).

KAPITEL 4.

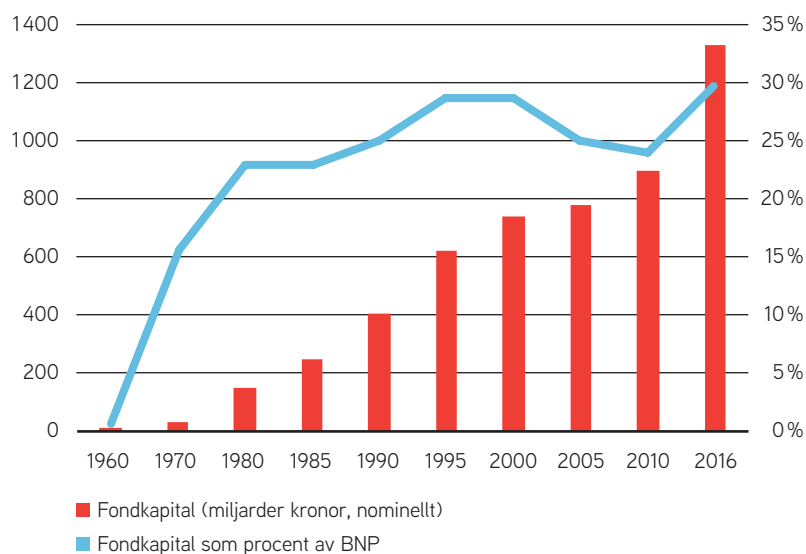
Det institutionella ägandet

Det institutionella aktieägandet, det så kallade "ansiktslösa kapitalet" (så som pensionsfonder, fondbolag och försäkringsbolag), har en betydande roll som aktieägare i svenska företag. Av Stockholmsbörsens kapitalandel ägde de 18 största svenska institutionella investerarna 21 procent av börskapitalet 2015 (Nachemson-Ekwall, 2016). Siffran låg på 21,5 procent 2004 och nära 20 procent 1995 (Sundqvist, 1995, 2005).

År 2017 hade 12 stora svenska börsbolag institutionella investerare som största ägare. En majoritet av större svenska institutionella investerare uppger att de är aktiva förvaltare som försöker påverka de bolag där de har större poster. Endast en av dessa ägare hade mer än 10 procent av kapital och röster i ett stort börsbolag, nämligen AMF med 11,3 procent av kapitalet i Thule Group. 11 bolag på börsen är således "herrelösa", där ingen ägare har mer än 10 procent av röster eller kapital.

De sammanlagt största institutionella investerarna utgörs av de sju statliga AP-fonderna, vars totala utgående fondkapital 2011 motsvarade 873 miljarder kronor. Stora delar av AP-fondernas ägande är placerat utomlands, men de är likväl betydande ägare av aktier i svenska börsbolag."

Figur 7. AP-fondernas kapital i miljarder kronor (vänster skala) och som procent av BNP (höger skala), utvalda år, 1960–2016.

Källa: Regeringens skrivelser (t.ex. 2017) för AP-fondernas verksamhet.

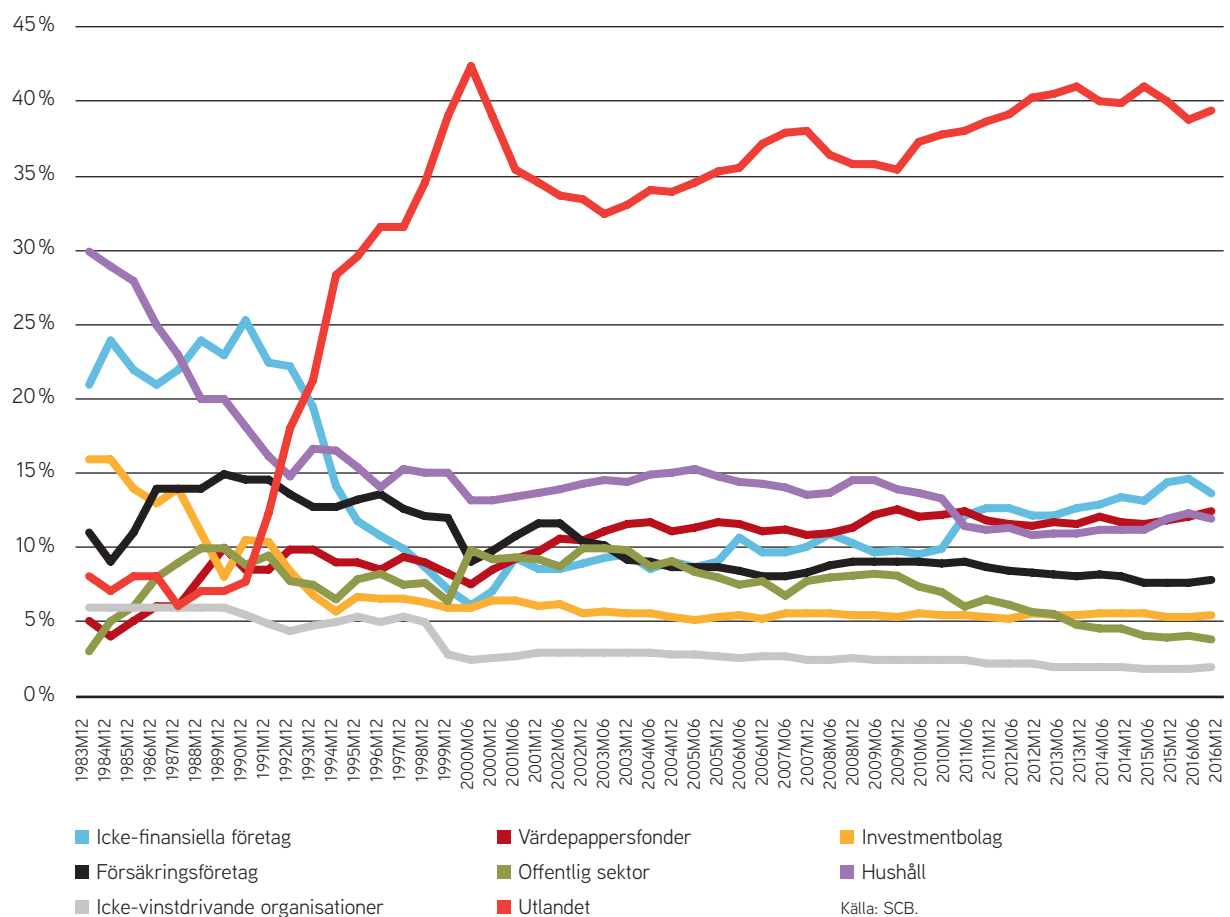
De största svenska institutionella ägarna av svenska aktier i juli 2017 är Swedbank Robur med en svensk aktieportfölj värd 223 miljarder kronor, följt av Alecta (161), AMF (153), SEB Fonder (103), Nordea Fonder (73), AP4 (62), SHB Fonder (59), Didner & Gerge Fonder (52). Nästföljande 10 institutionella investerare ägde mellan 30 till 48 miljarder kronor

i svenska aktier (i storleksordning): Folksam, Lannebo Fonder, AP3, Länsförsäkringar Fonder, Skandia Liv, Carnegie Fonder, API, AFA, AP2, och SPP Fonder. Till de största utländska institutionella ägarna hör fondbolaget Blackrock med en svensk aktieportfölj värd 193 miljarder kronor, följt av Vanguard (174), Norges Bank (118), Capital Group (78), Fidelity (67) och Baillie Gifford & CO (38) (Dagens Industri, 2017).

Svenskregistrerade investeringsfonders totala tillgångar uppgick till 3522 miljarder kronor i mars 2017 (SCB, 2017). Till de större institutionella investerarna hör bland annat Swedbank Robur med drygt 1000 miljarder i tillgångar, Alecta (793 miljarder), AMF (582 miljarder), AP4 (348 miljarder) och AP2 (drygt 300 miljarder), Folksam (192 miljarder kronor) där tillgångarna är angivna på respektive fonds hemsida. En stor majoritet av svenska institutionella investerares kapital är dock placerat utanför Sverige, något som också är i linje med de bakomliggande motiven för nuvarande lagstiftning på området och som syftar till att begränsa det kollektiva kapitalets företrädare från inflytande över såväl svenska som utländska företag, och därmed säkra företagskontrollen i privatkapitalistiska händer.

Den samlade ägarbilden på svensk aktiemarknad redovisas halvårsvis av Statistiska Centralbyrån. I Figur 8 kan vi följa utvecklingen sedan 1983. Det mest iögonfallande är givetvis den explosiva ökningen av det utländska ägandet som skedde under 1990-talet.

Figur 8. Aktieäggande i bolag på svensk marknadsplatssektorandelar, procent efter sektor, halvårsdata, 1983–2016.

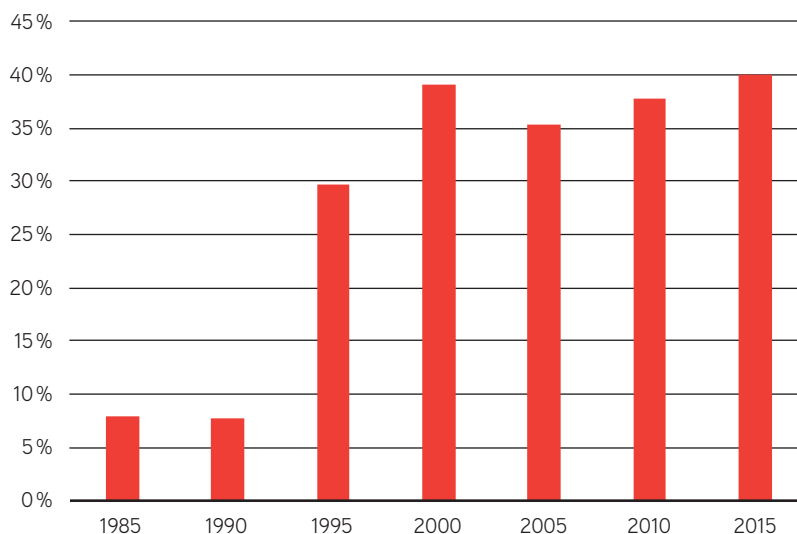

KAPITEL 5.

Utländskt ägande i Sverige och svenskt ägande utomlands

Andelen utländskt ägande av de börsnoterade bolagen utgjorde 1979 4 procent (SOU 1982:28), 1985 8 procent (SOU 1988:38) och 1991 8,3 procent (Sundqvist, 2015).), för att under 1990-talet snabbt öka till 42,4 procent år 2000, efter att valutaregleringen slopades 1989 (Henrekson & Jakobsson, 2008). Det utländska ägandet har sedan början av 2000-talet legat kvar runt 40 procent och utgjorde enligt SCB (2017a) i december 2016 39,4 procent. Som visats ovan kom SVCA (2015) i sin beräkning av det samlade värdet av hela den svenska ekonomin (således inte enbart de börsnoterade bolagen) fram till att det utländska ägandet uppskattades till hela 50 procent.

Figur 9. Utländskt aktieägande på svensk aktiemarknad, andel av marknadsvärde, utvalda år.

Källor: Finansinspektionen och SCB (2017), Henrekson & Jakobsson (2008), Hermansson (1985), SOU (1988:38), SCB (2017a), Sundqvist(2015).

En mer detaljerad bild av det utländska ägandet och de svenska skulderna mot utlandet ges i Figur 10, som visar utländskt ägande i Sverige fördelat på olika kontoposter, i miljarder kronor.

Av de 91 största bolagen på Stockholmsbörsen har 10 i dag utländska kontrollägare. Dessa är ABB, AstraZeneca, Nordea, Stora Enso, BillerudKorsnäs, Tieto, Ahlstrom-Munksjö, Axis, Pandox, och Ahlsell. Fyra av dessa har finska kontrollägare, medan kontrollägare från Japan, Norge, Schweiz, Storbritannien, Österrike och ett amerikanskt PE-bolag innehar ett bolag vardera.

Utländska ägare anställer även en stor del av arbetskraften i Sverige. Enligt Eurostat (2017) var 22,3 procent av den totala svenska arbetskraften anställda i utlandsägda företag år 2011. År 1980 arbetade cirka 114 000

Figur 10. Utlandsställning. Skulder efter valuta och kontopost. År 1982–2016. (Miljarder kronor.)

Svenska skulder mot utlandet	1982	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2016
Direktinvesteringar	24,8	33,3	71,0	203,0	894,3	1383,0	2 366,1	2 633,6
Portföljinvesteringar	12,2	21,2	103,7	521,7	2 362,0	2 996,9	4 211,4	6 412,4
varav aktier och fondandelar	12,2	21,2	38,1	326,0	1 201,6	1 124,4	1 359,6	2 302,8
varav räntebärande värdepapper	0,0	0,0	65,6	195,7	1 160,4	1 872,5	2 851,8	4 109,6
Finansiella derivat	0,0	0,0	0,0	106,9	165,8	225,1	271,5	363,5
Övriga investeringar	356,3	496,4	1366,0	1384,6	1050,7	1572,2	1976,7	2 279,0
Utlandsställning, totalt	393,3	550,9	1540,7	2 216,1	4 472,7	6 177,1	8 825,8	11 688,5

Källa: SCB (2017e).

svenskar (cirka 3 procent av alla sysselsatta) i utländska bolag. År 2004 var denna siffra 545 000 (cirka 14,6 procent av alla sysselsatta) (Henrekson och Jakobsson 2008). Jämfört med de flesta andra rika EU-länder är en stor andel av den svenska arbetskraften anställd av utländska arbetsgivare. Föga förvånande är det USA och Storbritannien som är bas för de största innehaven av svenska aktier inom utlandssektorn. Av det utländska ägandet 2016 stod USA för 30,4 procent, Storbritannien för 26,3 procent, Luxemburg för 9,4 procent, Finland för 5 procent och Schweiz för 3,2 procent i december 2016 (Finansinspektionen och SCB, 2017; SCB, 2017a). Amerikanska och brittiska pensionsfonder tillhör de stora aktörerna på den svenska börsen.

Samtidigt som en stor del av Sveriges ekonomi är utlandsägd äger i sin tur Sverige stora tillgångar utomlands. Figur 11 visar svenskt ägande utomlands fördelat på olika kontoposter, i miljarder kronor.

Figur 11. Utlandsställning. Tillgångar efter valuta och kontopost. År 1982–2016. (Miljarder kronor.)

Svenska tillgångar i utlandet	1982	1985	1990	1995	2000	2005	2010	2016
Direktinvesteringar	42	82	282	479	1179	1735	2 647	3 438
Portföljinvesteringar	3	6	69	236	1 357	2 372	3 307	4 703
varav aktier och fondandelar	3	6	59	196	939	1 609	2 240	3 595
varav räntebärande värdepapper	0	0	10	40	418	763	1 067	1 108
Finansiella derivat	0	0	0	110	197	210	354	489
Övriga investeringar	125	170	439	594	779	1 157	1 997	3 012
Valutareserv	25	45	104	171	170	199	325	541
Utlandsställning, totalt	195	302	894	1 590	3 682	5 672	8 630	12 183

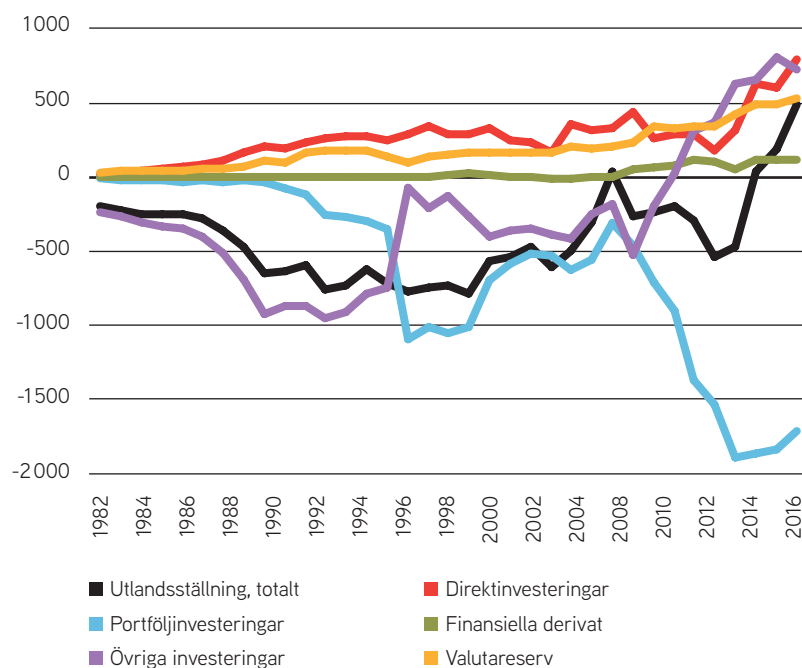
Källa: SCB (2017e).

År 2016 uppgick värdet på svenska placeringar i utländska portföljtillgångar, vilka definierades som utländska aktier, utländska fondandelar och räntebärande värdepapper, till 4 901 miljarder kronor år 2015. SCB (2016a) redovisade att tillgångarna främst fanns i följande länder: USA (28 procent), Luxembourg (17 procent) och Storbritannien (9 procent).

De svenska direktinvesteringarna utomlands var större än de utländska direktinvesteringarna i Sverige. SCB (2016b) redovisade att värdet på svenska direktinvesteringstillgångar i utlandet 2015 uppgick till 2952 miljarder kronor, medan utländska direktinvesteringstillgångar i Sverige samma år uppgick till 2473 miljarder kronor. Detta motsvarar 71 respektive 53 procent av BNP, vilket är en hög siffra jämfört med OECD-genomsnittet på 43 procent (OECD, 2017). År 2015 anställde drygt 3000 svenska företag via dotterbolag 1,96 miljoner människor i utlandet. Dessa koncerner omsatte 3086 miljarder kronor utomlands och 2028 miljarder kronor i Sverige (SCB, 2017b).

En översiktlig bild av Sveriges ekonomiska förhållande till omvärlden ges i Figur 12 där vi redovisar Sveriges utlandsställning netto, det vill säga summan av svenska tillgångar/skulder i förhållande till omvärlden. Sverige har ett ekonomiskt nettokrav på omvärlden som nu i princip motsvarar Riksbankens valutareserv. Globala kapitalplaceras så kallade portföljplaceringar i Sverige är betydligt större än svenska portföljplaceringar utomlands. Svenska investeringar utanför Sverige i form av direktinvesteringar och övriga investeringar såsom olika former av "riskkapital" och finansiella derivatspositioner är större än utlandets motsvarigheter i Sverige.

Figur 12. Utlandsställning. Netto av tillgångar och skulder per typ, 1982–2016 (miljarder kronor).

Källa: SCB.

KAPITEL 6.

Ägandeförhållanden och aktieinnehav av börsnoterade företag

En viktig aspekt av ägandestrukturen är ägandekoncentrationen och dess utveckling. Stockholmsbörsens 50 största aktieägare innehade 2014 ett samlat aktievärde av 5113 miljarder kronor, vilket motsvarade 43,9 procent av det totala värdet (Sundqvist, 2015). Vid utgången av 2016 ägde de fem procenten med störst innehav omkring 79 procent av aktieförmögenheten (Finansinspektionen och SCB, 2017), motsvarande 5118 miljarder kronor.

Den så kallade Ägarutredningen, SOU 1988:38, visade att den störste aktieägarens andel av aktiekapitalet i de 31 största koncernerna med minst 500 anställda, i genomsnitt utgjorde 19,9 procent år 1978 och 28,6 procent år 1985. Den störste ägarens andel av röstetalet i dessa bolag var genomsnittligen 26,8 procent 1978 och 38,9 procent 1985 (Hermansson, 1989, s. 120). I en rapport från LO (2001) redovisas att den störste ägaren i Sveriges 100 största bolag i genomsnitt kontrollerade en tredjedel av bolagsstämmans röster. De två största ägarna kontrollerade tillsammans 45 procent av rösterna och de tre största ägarna 49 procent av rösterna. 2017 hade dessa siffror inte förändrats betydligt. I de 88 största bolagen på Stockholmsbörsen kontrollerade den störste ägaren 31,2 procent av rösterna, de två största ägarna 41,3 procent av rösterna och de tre största ägarna 46,4 procent av rösterna (Rapportförfattarnas egna beräkningar). Den faktiska koncentrationen av formell ägarmakt i svenska börsbolag består.

Sveriges 91 största börsnoterade bolag kontrolleras enligt följande:

- 56 bolag hade svenska familjer eller fysiska individer som störste ägare.
- 6 bolag kontrollerades av investmentbolaget Industrivärden.
- 3 bolag hade en svensk stiftelse eller ideell förening som störste ägare (i denna rapport räknas inte Investorsfärens bolag hit).
- 10 bolag hade utländska ägare som störste ägare.
- 12 bolag hade en fond som störste ägare (ett bolag hade en utländsk fond som största ägare). I 11 av dessa bolag fanns ingen ägare med mer än 10 procent av rösterna.
- 1 bolag (Telia) hade svenska staten som kontrollägare.
- 3 bolag hade ett svenskt PE-bolag som dominerande kontrollägare.

» **DEN FAKTISKA KONCENTRATIONEN AV FORMELL ÄGARMAKT I SVENSKA BÖRSBOLAG BESTÅR**

KAPITEL 7.

Finansfamiljernas ägande och förmögenheter

Från ett socialistiskt perspektiv var det under tidigt 1900-tal naturligt att föreställa sig [...] att en demokratisk stat på något sätt skulle samordnas med en demokratiserad kontroll över företagen. Så blev det inte. (SOU, 1990:44, s. 165)

» I DAG ÄR
DEN STÖRSTA
RÖSTINNEHAVAREN
EN SVENSK
ÄGARFAMILJ ELLER
FYSISK INDIVID I
56 AV STOCKHOLMS-
BÖRSENS
STORBOLAG

Trots en ökad närvaro av inhemskt och internationellt institutionellt kapital så kontrolleras fortfarande den absoluta merparten av det svenska näringslivet av ett fåtal finansfamiljer. Henrekson och Jakobsson (2008) definierar den svenska traditionella ägarmodellen som att bolag kontrolleras av en eller två ägare, oftast men inte alltid av svenska ägarfamiljer, vilket görs möjligt genom röstdifferentiering (A- och B-aktier). Svensk bolagsstyrning är unik med det höga antalet företag med differentierad rösträtt. Mellan åren 1968 till 1992 ökade procentandelen börsnoterade bolag som använde sig av röstdifferentierade aktier från 32 till 87 procent (*ibid.* s. 49–50). Sedan dess har andelen börsföretag med differentierad rösträtt sjunkit, men är fortfarande högt ur ett internationellt perspektiv. 52 procent av Stockholmsbörsens större företag, eller 47 av 91 bolag, har olika röstandelar på olika typer av aktier i början av 2017. Enligt Henrekson & Jakobsson (2008) nådde andelen av börsen som kontrollerades av sfärerna Investor och Industrivärden en topp på 63,4 procent år 1997. År 2008 kontrollerade Industrivärden 18 procent av börsvärdet, medan Wallenberg via Investor och FAM kontrollerade cirka 40 procent.

I dag är den största röstinnehavaren en svensk ägarfamilj eller fysisk individ i 56 av Stockholmsbörsens storbolag. Knappt 50 av dessa är finansfamiljer som varit närvarande på börsen under en längre period. Figur 13 visar de 15 mäktigaste familjerna sedan 1960-talet enligt olika källor, inklusive våra egna beräkningar för nuläget²:

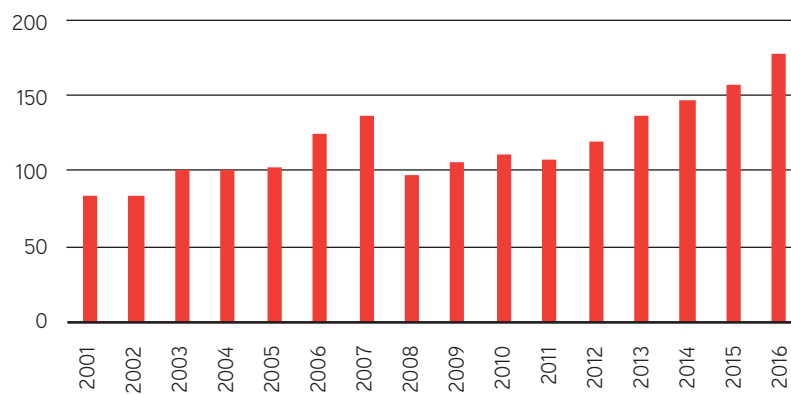
Figur 13. Sveriges 15 mäktigaste finansfamiljer år 1960–2017.

	Hermansson (1960)	Ägarutredningen (1985)	LO (2001)	Affärsvärlden (2013)	Katalys (2018)
1	Wallenberg	Wallenberg	Wallenberg	Wallenberg (1800 milj)	Wallenberg (1950 milj exklusive EQT) SEB (bank), ABB, AstraZeneca, StoraEnso, Atlas Copco, Saab (diverse globala industriföretag)
2	Söderberg	Lundberg	Persson	Kamprad (600 milj)	Kamprad (655 milj) IKEA (möbler mm)
3	Wehtje	Penser	Stenbeck	Persson (415 milj)	Persson (440 milj) H&M (kläder mm)
4	Johnson	Johnson	Ebner	Rausing (260 milj)	Douglas (330 milj) Securitas (säkerhetstjänster)
5	Bonnier	Bonnier	Olsson	Stenbeck (170 milj)	Schörling (300 milj) Securitas (säkerhetstjänster)
6	Kempe	Lindholm	Lundberg	Douglas (165 milj)	Rausing (280 milj) TetraPak (förpackningar)
7	Klingspor	Jacobson/Larsson/ Wattin	Bonnier	Schörling (130 milj)	Lundberg (220 milj) Holmen, LE Lundberg (skog, pappersindustri, fastigheter)
8	Jeansson	Söderberg	Kamprad	Johnson (90 milj)	Stenbeck (205 milj) Kinnevik (media, telekom)
9	Dunker	Kempe/Carlgren	Douglas	Lundin (90 milj)	Johnson (170 milj) Axfood
10	Broström	Stenbeck	Johnson	Lundberg (80 milj)	Lundin (95 milj) Lundin Oil
11	Schwartz	Kamprad	Al Amoudi	Bennet (55 milj)	Paulsson (85 milj) Peab (bygg)
12	Hammarskjöld	Wallenberg	Rausing	Paulsson (40 milj)	Bennet (70 milj) Lifco (Medicinteknologi)
13	Jacobsson	Lindén	Schörling	Olsson (30 milj)	Olsson (70 milj) Stena (Sjöfart)
14	Åselius	Ivon Kantzow	Söderberg	Bonnier (20 milj)	Bonnier (40 milj) Bonnerkoncernen (Media)
15	Throne-Holst	Olsson	Bennet	Söderberg (18 milj)	Söderberg (25 milj) Ratos (investmentbolag)

Källor: Hermansson (1965), LO (2001), SOU (1988:38), *Affärsvärlden* (2013; *Affärsvärlden* uppskattar även hur mycket tillgångar varje familj kontrollerar), egna beräkningar.

De 15 största och delvis "nya" finansfamiljerna styrde år 2017 bolag värda 4935 miljarder kronor. Som jämförelse var Sveriges totala BNP samma år 4604 miljarder kronor. Familjen Wallenberg kvarstår som den i särklass mäktigaste finansfamiljen som kontrollerar tillgångar värda nära 2000 miljarder kronor.

Utöver familjers bolagskontroll är även förmögenhetskoncentrationen i Sverige värd att uppmärksamma. Figur 14 visar det stigande antalet svenska miljardärer sedan 2001. Veckans Affärer summerar miljardärernas gemensamma förmögenhet till 2076 miljarder kronor år 2016. Tidskriften jämför denna siffra med den svenska statsbudgeten, som samma år låg på 972 miljarder kronor. Till de mest förmögna privatpersonerna 2016 hörde Ingvar Kamprad (655 miljarder), Stefan Persson (208 miljarder) och Hans Rausing (102 miljarder).

Figur 14. Antal svenska miljardärer, 2001–2016

Källor: *Veckans Affärer* (2014–2016).

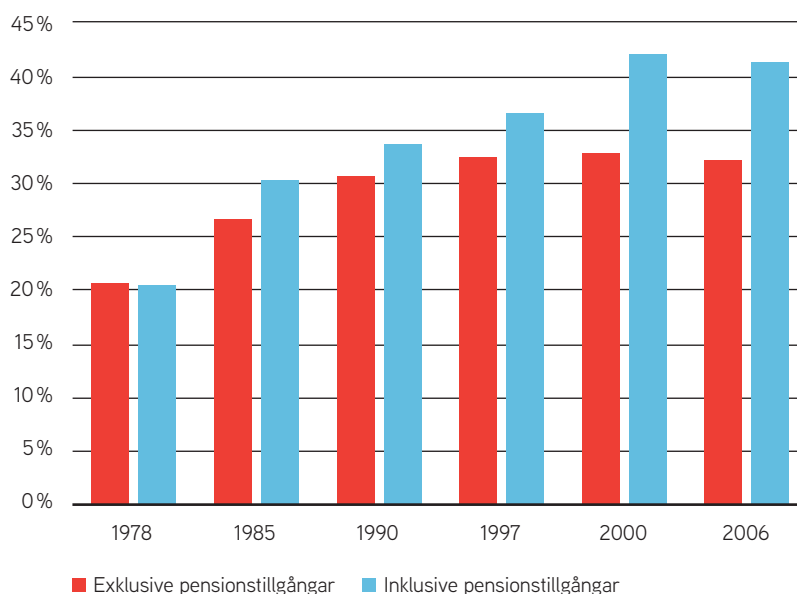
KAPITEL 8.

Förmögenhetsfördelningens förändring

Under senare år har det inte genomförts övergripande vetenskapliga studier av den svenska förmögenhetsstrukturen i någon större omfattning. Ett lysande undantag är studien av Jesper Roine och Daniel Waldenström (2009). Det finns många tillvägagångssätt att mäta förmögenheter, tillgångar och rikedom. Det vanligaste sättet i tidigare studier i Sverige har varit att utgå från officiell statistik, företrädesvis register över förmögenhetsskatten. Denna metod är inte längre möjlig efter avskaffandet av förmögenhetsskatten år 2007. Efter avregleringarna av kapitalmarknaden från 1989 och framåt, kan denna metod inte heller väga in den samlade förmögenheten bland svenska medborgare. Detta till följd av att stora kapitalägare har flyttat tillgångar och även sig själva till utlandet där skatterna är gynnsammare. Dessutom faller stora tillgångar inom familjeföretag utanför förmögenhetsregistret. Med beaktande av dessa båda faktorer har Roine & Waldenström utformat en metod där förmögenhetsmättet även innefattar svenska medborgares förmögenheter i utlandet samt de stora finansfamiljernas samlade tillgångar.

I Pikettys anda fokuserar Roine & Waldenström på den rikaste hundradelen – "de superrika" – respektive tiondelen. De presenterar en mängd olika data. I relation till syftet med föreliggande rapport, inriktar vi oss här på att redovisa den rikaste hundradelen av de svenska medborgarnas procentuella andel av den totala förmögenheten vid olika tidpunkter, inkluderande kapitaltillgångar och bosatta i utlandet samt de stora finansfamiljernas samlade förmögenheter. Enligt Roine & Waldenström (2009, s. 184) har den rikaste hundradelens andel av den totala förmögenheten förändrats enligt Figur 15:

Figur 15. Den rikaste hundradelens andel av all förmögenhet, 1978–2006.

Källa: Roine & Waldenström (2009).

Vad gäller förmögenhetsfördelningens utveckling i Sverige kan vi alltså konstatera att den allra rikaste procentens andel av de samlade förmögenheterna har ökat från 20,5 procent 1978 till 39,6 procent 2006. När det gäller perioden därefter har Jacob Lundberg och Daniel Waldenström (2017) genomfört försök att estimerar utvecklingen baserat på bland annat inkomstskattedata, som ju alltså är tillgängliga i obrutna tidsserier. De drar slutsatsen att ojämlikheten i förmögenhet har stigit ytterligare under det knappa decennium som förflutit sedan förmögenhetsskatten avskaffades. Nästan hela stigningen under perioden fram till 2012 tillskrivs åren för den globala finanskrisen (2008–2009) som medförde kraftiga förändringar i banktillgodohavanden och bostadsinnehav till de redan förmögna fördel.

KAPITEL 9.

Den ojämlika ägande- och förmögenhetsfördelningen och arbetarrörelsens uppgift att förändra

Innan vi övergår till en avslutande analys och diskussion av studiens resultat ska vi här ge en kort sammanfattning av vad som framkommit. Vår undersökning av olika aspekter av ägande- och förmögenhetsfördelningens utveckling 1980–2015 har bland annat visat följande:

- Ungefär hälften av den samlade svenska ekonomin ägs numera från utlandet.
- Det utländska ägandet på Stockholmsbörsen har ökat från 4 procent år 1979 till 39,4 procent 2016. Den utländska ägarandelen låg 1991 på 8,3 procent och den kraftiga ökningen skedde under 1990-talet efter avregleringarna av kapitalmarknaden.
- Det offentliga bolagsägandet har minskat och antalet anställda i statliga företag har halverats från 310 000 år 1980 till 158 000 år 2015.
- Det institutionella ägandet har ökat och utgör sedan mitten av 1990-talet cirka 20 procent av ägandet i de börsnoterade bolagen.
- Det så kallade riskkapitalet har vuxit kraftfullt i omfattning och störst i sektorn är Wallenbergkontrollerade EQT.
- I de stora börsnoterade bolagen på Stockholmsbörsen utgjorde den störste ägarens andel av aktiekapitalet år 1978 19,9 procent och andelen av röstetalet 26,8 procent. År 2017 var den störste ägarens röstandel i genomsnitt 31,2 procent av bolagsstämmans röster.
- Stora finansfamiljer kontrollerar alltjämt en dominerande andel av börsföretagen. De 15 största finansfamiljerna styrde år 2017 bolag värda 4 935 miljarder kronor. Som jämförelse var Sveriges totala BNP samma år 4 604 miljarder kronor. Familjen Wallenberg kontrollerade företag värderade till närmare 2 000 miljarder kronor.
- Vad gäller de samlade förmögenheterna så har den allra rikaste procentens andel av de samlade förmögenheterna fördubblats från 20,5 procent 1978 till 39,6 procent 2006 och har fortsatt öka sedan dess.
- Antalet svenska miljardärer har ökat från 83 personer 2001 till 178 år 2016.

» **ANTALET SVENSKA MILJARDÄRER HAR ÖKAT FRÅN 83 PERSONER 2001 TILL 178 ÅR 2016**

Under 1970- och 1980-talet fördes inom den svenska arbetarrörelsen en aktiv diskussion kring den starka ägande-, makt- och förmögenhetskoncentrationen i näringslivet och hur en ökad jämlikhet och ökad ekonomisk demokrati skulle kunna utvecklas. Vår undersökning visar att ägande- och maktkoncentrationen inom den svenska samhälls-ekonomin har ytterligare förstärkts från 1980 fram till i dag. De största ägarnas röstkontroll inom de stora börsbolagen har stärkts. Ett antal stora finansfamiljer kontrollerar alltjämt merparten av aktiekapitalet

» **SVERIGE HAR
INTAGIT EN POSITION
SOM FRAMGÅNGS-
RIK FÖLJARE OCH
PÅHEJARE AV DEN
ANGLOAMERIKANSKA
NYLIBERALISMEN**

på börsen. Det offentliga och demokratiskt kontrollerade ägandet har minskat kraftigt. Samtidigt har det institutionella ägandet ökat och den utländska ägarandelen av den svenska ekonomin har ökat kraftigt från 1990-talet och framåt. Merparten utgörs här av amerikanskt och brittiskt ägarkapital. På den mest aggregerade nivån, som avser de samlade tillgångarna, har den allra rikaste procentens andel av de samlade förmögenheterna fördubblats. Antalet miljardärer har ökat kraftigt. Utvecklingen inom samhällsekonomin från 1980 till i dag kan sammanfattas som en kraftigt ökad ojämlikhet vad gäller ägande, makt, inflytande och förmögenheter. Den ökande ojämlikheten har resulterat i att löntagarna fått allt mindre demokratiskt inflytande i ekonomi och arbetsliv, fått minskad andel av kapitaltillväxt och vinster, samt att polariseringen i samhället har ökat. Denna utveckling innebär att det i dag finns än större anledning för arbetarrörelsen och vänstern i vid mening att kritisera och utveckla strategier för att förändra den allt ojämlikare ägande- och förmögenhetsfördelningen.

En regleringsteoretisk förståelse av de dramatiska förändringarna i ägande- och förmögenhetsfördelningen i Sverige förklarar dessa som ett resultat av att kapitalister har funnit nya vägar att ackumulera kapital och att kvarhålla en större andel av den samlade produktionen som vinster. I allt väsentligt handlar detta om att Sverige har intagit en position som framgångsrik följare och påhejare av den angloamerikanska nyliberalismen och finansialiseringen, det vill säga i upprättandet av en transnationell högteknologisk kapitalism, med en globalt utjämnad vinstandel, låg global tillväxt, omfattande extrem fattigdom, och en växande men oorganiserad global arbetar- och medelklass (Harvey, 2005). Sverige intar, likt USA, en position som aktiv kapitalistisk nation, det vill säga en ekonomi som genom de inhemska företagen (netto) kanaliserar mer passivt sparande (från hela världen) till aktiva investeringar runt om i världen, och som koncentrerar den inhemska ekonomin till centrala kontrollerande noder i globala produktionsnätverk. Den inhemska lönearbetande befolkningen lever med en stigande press att öka sitt kunnande i de moderna teknikerna (it) för kontroll av dessa produktionsnätverk och annan spetskompetens. Många arbetstagare får kontinuerligt se sig utkonkurrerade av inte sällan mindre produktiv men billigare arbetskraft utomlands och tvingas till radikala omställningar. Den globaliserade finansledda tillväxtmodellens kombination av konkurrens mellan kapitalister och klasskamp mellan kapitalägare och löntagare, har resulterat i en upplösning av löntagarkollektiven och en långtgående individualisering.

Under perioden efter Sveriges industrialisering och fram till cirka 1980 bidrog den socialdemokratiska välfärdspolitik och utvecklandet av en universell välfärdsstat till att minska ojämlikheten i förmögenhetsfördelningen. Perioden från 1980-talet till i dag har präglats av en liberaliserad ekonomisk politik och socialpolitik, framdriven av borgerliga aktörer, men även omfattande socialdemokratiska regeringar. Ett tydligt och viktigt uttryck för denna liberalisering är olika former av avregleringar, bland annat av kapitalmarknaden från 1989 och framåt. Avregleringsprocessen har bidragit till en ojämlik fördelning av kapitalbildningen och att kapitaltillgångar placerats i utlandet, utom räckhåll för den svenska statskassan och därmed undandragande av resurser för en jämlikhetsskapande välfärdspolitik, inklusive åtgärder

för att stärka individens förmåga att återetablera sig i nya positioner på arbetsmarknaden.

Regleringsteoretikernas slutsatser ligger helt i linje med Walter Korpi (2002) detaljerade analys av den långvariga nedgången i arbetslöshet som åtnjöts i hela västvärlden under decennierna efter Tredje Rikets fall och massarbetslöshetens återkomst från 1980-talet och framåt. Regleringsteoretikerna, liksom Korpi, ser i allt detta uttryck för politiska strider nationellt och internationellt där kapitalägares intressen (uttryckta genom sociala rörelser, inklusive allt från välorganiserad, systematisk och omfattande laglig och olaglig skatteflykt till kampanjer mot exempelvis löntagarfonder) och reaktionära eller (ny)liberala politiska partier gått segrande ur de flesta strider. Regleringsteorin pekar på betydelsen av att djupare förstå hur de lönearbetandes intressen formas och i vilken grad de kommer till uttryck som kollektiv politisk handling. För att motverka marknadsliberaliseringen och vända den accelererande ojämlikheten, behöver arbetarrörelsen utveckla strategier för nya regleringssätt och produktiv ackumulation. Regleringsteorin pekar ut begränsningar av kapitalets rörlighet som den helt centrala förutsättningen för en omvandling av samhällsekonomin i riktning mot mer istället för mindre jämlikhet vad gäller förmögenhets- och ägandeförhållanden. Arbetarrörelsen och vänstern i vid mening har ansvaret att reglera, kontrollera och begränsa privatkapitalets makt. Aktörer som genomdrivit den långtgående marknadsliberaliseringen kommer inte att göra det.

» **ARBETARRÖRELSEN
OCH VÄNSTERN
I VID MENING
HAR ANSVARET
ATT REGLERA,
KONTROLLERA OCH
BEGRÄNSA PRIVAT-
KAPITALET S MAKT**

Den socialdemokratiska arbetarrörelsens historiska projekt var att inom ramen för en fordristisk tillväxtmodell utforma regleringssätt som begränsade kapitalets maktfunktioner. Utvecklandet av en omfattande offentlig välfärdssektor utgjorde en bas för demokratisk kontroll och inflytande som motvikt mot de privatkapitalistiska marknadskrafterna. Om samhällsutvecklingen ska kunna vändas i riktning mot ökad jämlikhet, så står socialdemokratin och vänstern i vid mening i dag inför den svåra men nödvändiga uppgiften att återskapa former för reglering och begränsning av kapitalets makt. Ett steg i en sådan riktning skulle kunna vara att bryta mot den privatkapitalistiska logiken vad gäller det betydande kapital som de svenska medborgarna äger gemensamt. Den finansledda tillväxtmodellen har bland annat inneburit en oerhörd kapitalackumulation i pensionsfonder som investerat i stora börsbolag. Syftet har huvudsakligen varit vinstmaximering och äganderollen har varit passiv. Men i olika former av gemensamt ägande ligger en potential att använda ägandeinnehavet för att utveckla en mera aktiv demokratisk kontroll och inflytande i företagen. Diskussionen inom den breda arbetarrörelsen om en mera jämlik ägande- och förmögenhetsfördelning kan och behöver därför initieras och åter börja diskutera strategier för att förändra ägande- och förmögenhetsfördelningen i riktning mot ekonomisk demokrati. I en globaliserad kapitalism är det dock en nödvändighet att verkningfulla strategier också utformas internationellt tillsammans med motsvarande organisationer i andra länder. Utvecklandet av ett nytt gemensamt projekt, som utgör ett verkligt alternativ till den ojämlikhetsskapande marknadsliberalismen, är av avgörande betydelse för allas vår framtid.

Referenser

- Affärsvärlden. (2013) *De nya 15 familjerna* (förf. Birgitta Forsberg), 25 juni.
- Aglietta, M. (1979) *A Theory of Capitalist Regulation. The US Experience*, London: Verso (återutgiven 2000).
- ap3.se (2017) Tredje AP-fonden. Placeringsregler. Tillgänglig via: <http://www.ap3.se/forvaltning/placeringsregler/>
- Arrighi, G. och Silver, B. J. (2001) Capitalism and world (dis)order. *Review of International Studies*, vol. 27, nr. 5, 257–279.
- Becker, J., Jäger, J., Leubolt, B., och Weissenbacher, R. (2010) Peripheral Financialization and Vulnerability to Crisis: A Regulationist Perspective. *Competition & Change*, vol. 14, nr. 3–4, 225–247.
- Belfrage, C. och Kallifatides, M. (2018) Financialization and the New Swedish Model, *Cambridge Journal of Economics*, Tillgänglig via <http://dx.doi.org/10.1093/cje/bex089>
- Bengtsson, E. och Ryner, M. (2015) The (International) Political Economy of Falling Wage Shares: Situating Working-Class Agency. *New Political Economy*, vol. 20, nr. 3, 406–430.
- Bieling H.-J., Jäger, J. och Ryner, M. (2016) Regulation Theory and the Political Economy of the European Union. *Journal of Common Market Studies*, vol. 54, nr. 1, 53–69.
- Boyer, R. (1990) *The Regulation School: A Critical Introduction*. New York: Columbia University Press.
- Boyer, R. (2000) Is a finance-led growth regime a viable alternative to Fordism? A preliminary analysis, *Economy and Society*, vol. 29, nr. 1, 111–145.
- Christophers, B. (2016) Geographies of finance III: Regulation and “after-crisis” financial futures. *Progress in Human Geography*, vol. 40, nr. 1, 138–148.
- Dagens Industri. (2017) *Därför är Volvo proffsfavoriter*. Onsdag 26 juli 2017.
- Dagens Nyheter. (2007) *Svenska riskkapitalbolag arbetsgivare åt 600 000*. Tillgänglig via: <http://www.dn.se/arkiv/ekonomi/svenska-riskkapitalbolag-arbetsgivare-at-600-000/>
- Durand, C. och Keutcheyan, R. (2015) Financial hegemony and the unachieved European state, *Competition & Change*, vol. 19, nr. 2, 129–144.
- Eurostat. (2017) Employment in foreign controlled enterprises as a share of total domestic employment. Tillgänglig via: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tps00004&plugin=1>
- FESE. (2008) *FESE Share ownership structure in Europe*. 2008 final version. Tillgänglig via: http://www.fese.eu/images/SHARE_OWNERSHIP_SURVEY_2007.pdf
- Finansinspektionen och SCB. (2017) Aktieägarstatistik. Aktieäggande i bolag noterade på svensk marknadsplats.
- Harmes, A. (1998) Institutional investors and the reproduction of neoliberalism. *Review of International Political Economy* 5(1): 92–121.
- Haug, W. F. (2001) *Dreizehn Versuche Marxistisches Denken zu Erneuern*. Berlin: Dietz.
- Harvey, D. (2005) *A Brief History of Neoliberalism*. Oxford University Press.

- Häusler, J., & J. Hirsch. (1987) "Regulation und Parteien im Übergang zum 'Post-Fordismus'", *Das Argument* (165).
- Hay, C. (2011) 'Pathology without Crisis? The Strange Demise of the Anglo-Liberal Growth Model', *Government and Opposition*, vol. 46, nr. 1, 1–31.
- Henrekson, M. & U. Jakobsson. (2008) *Globaliseringen och den svenska ägarmodellen*, Regeringskansliet.
- Hermansson, C.H. (1965) *Monopol och storfinans – de 15 familjerna*. Stockholm: Arbetarkultur.
- Hermansson, C.H. (1989) *Ägande och makt: Vad kommer efter de 15 familjerna?* Stockholm: Arbetarkultur.
- Högfeldt, P. (2005) 'The History and Politics of Corporate Ownership in Sweden', i Morck, R. K. (red.) *A History of Corporate Governance around the World: Family Business Groups to Professional Managers*. Chicago, Ill.: University of Chicago Press.
- Holmgren, G. (2009) *Från problemföretag till kapitalförvaltning*. Åbo: Akademis Förlag.
- Jansson, A; Jonnergård, K & Larson Olaison, U. (2013) *Bolagsstyrning – lokala traditioner under global press*. Studentlitteratur
- Jessop, B. (2013) Revisiting the regulation approach: Critical reflections on the contradictions, dilemmas, fixes and crisis dynamics of growth regimes. *Capital & Class* 37(1) 5–24.
- Jessop, B. & Sum., N-L. (2006) *Beyond the Regulation Approach. Putting Capitalist Economies in their Place*. Norfolk: Edward Elgar.
- Jonung, L. (2017) Jakten på den stabila stabiliseringspolitiken, *Ekonomisk Debatt*, årg. 45, nr. 4, 26–40.
- Korpi, W. (2002) The Great Trough in Unemployment: A Long-Term View of Unemployment, Inflation, Strikes, and the Profit/Wage Ratio, *Politics & Society*, vol. 30, nr. 3, 365–426.
- Largestcompanies. (2017) De största vinstföretagen i Sverige. Tillgänglig via: <http://www.largestcompanies.se/topplistor/sverige/foretagen-med-storst-vinst>
- Lipietz, A. (1988) *Mirages and Miracles: the Crises of Global Fordism*. London: Verso.
- LO. (1976) *Kollektiv kapitalbildning genom löntagarfonder*. Lund: Rapport till LO-kongressen.
- LO. (2001) *Ansiktslöst – Ansvarslöst. Om ägandet av de stora företagen i Sverige 2001*. Tillgänglig via: [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vres/lo_fakta_1366027492914_ansiktslost_pdf/\\$file/ansiktslost.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vres/lo_fakta_1366027492914_ansiktslost_pdf/$file/ansiktslost.pdf)
- Lundberg, J. & Waldenström, D. (2017) Wealth Inequality in Sweden: What Can We learn from Capitalized Income Tax Data? *Review of Income and Wealth*.
- McCarthy, MA. (2014) Turning labor into capital: Pension funds and the corporate control of finance. *Politics & Society* 42(4): 455–487.
- Meidner, R., A. Hedborg, & Fond, G. (1975) *Löntagarfonder*. Stockholm: Tidens.
- Nachemson-Ekwall, S. (2016) *Hållbar Ägararkitektur för Sverige*. Global Utmaning.
- OECD. (2016) OECD Factbook 2015–2016 Economic, Environmental and Social Statistics. Tillgänglig via: <http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/3015041e.pdf?expires=1500984523&id=id&accname=guest&checksum=3FB2856B7240763EEB433094E1BB2604>
- OECD. (2017) OECD Data. FDI Stocks. Tillgänglig via: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-stocks.htm>

- Regeringen. (2007) *Verksamhetsberättelse för företag med statligt ägande*. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/contentassets/a32147ee1569495892b60a4dfb8e84cd/verksamhetsberattelse-for-foretag-med-statligt-agande-2007>
- Regeringen. (2017) *2017 års redogörelse för företag med statligt ägande*, Skr. 2016/17:140. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/49df7f/contentassets/0e438b4c17ad4bcfae287544eafa5ba1/161714001webb.pdf>
- Regeringen. (2017) AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2016. Skr. 2016/17:130. Tillgänglig via: <http://www.regeringen.se/49c6b3/contentassets/6adfa54a8f1f4d16b94869a58b194087/redovisning-av-ap-fondernas-verksamhet-t.o.m.-2016-skr.-201617130-.pdf>
- Riksdagens utredningstjänst. (2012) Dnr 2012:620.
- Riksdagens utredningstjänst. (2013) *Utländskt med flera ägande till näringslivet*. Dnr 2013:258.
- Riksrevisionen. (2017) *Riksrevisionens rapport om statens bolagsinnehav*, Skr. 2016/17:184.
- Roine, J. & Waldenström, D. (2009) Wealth Concentration over the Path of Development: Sweden, 1873–2006. *Scandinavian Journal of Economics*, 111(1), 151–187. DOI: 10.1111/j.1467-9442.2008.01558.x
- SCB. (2016a) *Svenskt portfölj innehav 2015. Utländska portföljaktier och räntebärande värdepapper*. Tillgänglig via: https://www.scb.se/Statistik/_Publikationer/FM0001_2015H02_BR_FM02BR1601.pdf
- SCB. (2016b) *Direktinvesteringar – Tillgångar och avkastning. 2015* Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/48dd076b346e4eb3a4bea524fee1e5d/fm0001_2015a01_br_fm03br1601.pdf
- SCB. (2016c) *Företagens Ekonomi 2015*. Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/88178ec8a4b6449a89db7eabcfeff3cf/nv0109_2015a01_sm_nv19sm1702.pdf
- SCB. (2017a) *Aktieägarstatistik, Aktieäggande i bolag noterade på svensk marknadsplats*, december 2016 (Publicerad 1 mars 2017) Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/de9ea1b852754398b390874c032f4c71/fm0201_2016h02_sm_fm20sm1701.pdf
- SCB. (2017b) *Svenska koncerner med dotterbolag i utlandet 2015*. Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/f21a5e0ea19489b89984083bfedfb27/nv1501_2015a01_br_nvsmbr1705.pdf
- SCB. (2017c) *Försäkringsföretagen under första kvartalet 2017*. Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/7fde0fb25a9d41f49f20e3591c246cf6/fm0501_2017k01_sm_fm12sm1702.pdf
- SCB. (2017d) *Investeringsfonder 1:a kvartalet 2017*. Tillgänglig via: https://www.scb.se/contentassets/bdd424bcc46944afade1a8d6073f1349/fm0403_2017k01_sm_fm37sm1702.pdf
- SCB. (2017e) *Utländsställning. Tillgångar och skulder efter valuta och kontopost*. Tillgänglig via: http://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/START__FM__FM0001__FM0001B/FM0001UtITSVKAr/?rxid=65372e81-202b-4f6b-a9b3-77bf614e7c40
- SCB. (2012) *Aktieägarstatistik: Aktieäggande i bolag noterade på svensk marknadsplats*, dec 2012, ISSN 1654-319X.
- SCB. (2012) *Utländska företag 2011*, statistik 2012:03.
- SOU 1988:38. *Ägande och inflytande i svenskt näringsliv*.
- SOU 1990:44. *Demokrati och makt i Sverige. Maktutredningens huvudrapport*.
- Stigendal, M. (2010) *Kapital*. Stockholm: Liber.

- Stigendal, M. (2016) *Samhällsgränser. Ojämlighetens orsaker och framtidsmöjligheterna i en storstad som Malmö*. Stockholm: Liber.
- Stockhammer, E., Durand, C. och List, L. (2016) European growth models and working class restructuring. An international post-Keynesian political economy perspective, *Environment and Planning A*, vol. 48, nr. 9, 1804–1828.
- Sum, N.L. och Jessop, B. (2013) *Towards a Cultural Political Economy: Putting Culture in its Place in Political Economy*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Sundqvist, S-I. (1995, 2005, 2015) *Ägarna och makten i Sveriges Börsföretag 2015*. Stockholm: SIS Ägarservice AB.
- SVCA. (2015) *Aktiva Ägare Skapar Fler Jobb*. Svenska riskkapitalföreningen. Tillgänglig via: https://www.svca.se/wp-content/uploads/2015/12/Rapport_svca.pdf
- SVCA. (2017) "Om Public Equity". Svenska riskkapitalföreningen. Tillgänglig via <https://www.svca.se/om-private-equity/>
- Svensk Kooperation. (2017) Om ömsesidiga bolag. Tillgänglig via: <http://svenskkoooperation.se/om-omsesidiga-foretag/>
- Therborn, G. (1983) Which Class Wins. *New Left Review* 138.
- van der Zwan, N. (2014) Making Sense of Financialization, *Socio-Economic Review*, vol. 12, nr. 1, 99–129.
- Veckans Affärer. (2014) *Hela listan: Sveriges 147 miljardärer*. Tillgänglig via: <https://www.va.se/nyheter/2014/12/08/miljardarer-2014/>
- Veckans Affärer. (2015) *Hela listan: Sveriges 156 miljardärer*. Tillgänglig via: <https://www.va.se/nyheter/2015/11/16/miljardarer2015/>
- Veckans Affärer. (2016a) *Det här är Sveriges 500 största företag 2016*. 29 november. Tillgänglig via: <https://www.va.se/nyheter/2016/11/29/det-har-ar-sveriges-500-storsta-foretag-2016/>
- Veckans Affärer. (2016b) *Hela listan: Det här är Sveriges 178 miljardärer*. Tillgänglig via: <https://www.va.se/nyheter/2016/12/07/sveriges-178-miljardarer-2016/>
- Wood, G., Dibben, P., och Ogden, S. (2014) Comparative Capitalism without Capitalism, and Production without Workers: The Limits and Possibilities of Contemporary Institutional Analysis. *International Journal of Management Reviews*, vol. 16, nr. 4, 384–396.

Noter

- 1 Om detta går att läsa mer om i rapporten *Välfärdens omvandling – det privata kapitalets utvidgning i den offentliga sektorn*, (Katalys, 2018) som ingår i samma skriftserie.
- 2 Det är diskuterbart om andra familjer förtjänar en plats på listan. Bland annat förs tankarna till familjemedlemmarna Mærsk/Mc-Kinney/Uggla som kontrollerar Danmarks största företagskoncern efter omsättning, A.P. Møller-Mærskkoncernen. Flera av medlemmarna har svenskt medborgarskap. I denna studie har vi dock valt att endast uppdatera Affärsvärldens lista. Siffrorna har räknats fram genom en genomgång av röst- och ägarandelarna i samtliga storbolag på Stockholmsbörsen, vilka samtliga bolag publicerar på sina hemsidor eller i årsredovisningar. Internationell forskning brukar anta att kontroll av 10 procent av ett bolags röster är tillräckligt för kontroll av styrelsetillsättning och ledning (Jansson et al. 2013, s. 82). I beaktande har även röstinnehaven av de nästföljande ägarna i bolagen tagits. Marknadsvärden för börsnoterade bolag som en familj kontrollerar har summerats. Det egna kapitalet har summerats i de fall som ägande funnits i större onoterade bolag. Siffrorna är approximativa uppskattningar och inga definitiva slutsatser.

- Rapport 1: Klass, identitet och politisk mobilisering
- Rapport 2: Arbetarlitteraturen och klassamhället
- Rapport 3: Arbetarklassens symboliska utplåning i medelklassens medier
- Rapport 4: Mediekapitalet
- Rapport 5: Nomaderna på den svenska arbetsmarknaden
- Rapport 6: Det nya arbetslivet: management-by-stress
- Rapport 7: Svängdörrarnas förlovade land
- Rapport 8: Vilka är "vi" i jämställdhetspolitiken?
- Rapport 9: Klassamhällets tystade röster och perifera platser
- Rapport 10: En fråga om klass i framtidsstaden Malmö
- Rapport 11: I väntan på klasspolitik
- Rapport 12: Medelklassens förändrade maktposition
- Rapport 13: Professionerna, mellanskikten och klassanalysen
- Rapport 14: Klassamhällets rasifiering i arbetslivet
- Rapport 15: Arbetarrörelsens blinda fläck
- Rapport 16: Ägande- och förmögenhetsstrukturen och dess förändring sedan 1980